

โอกาสการฟังธรรมะเป็นเรื่องหาได้ยาก
ต้องนำคำสอนมาฝึกฝนพัฒนา

ทั้งศีลสังวร สติสังวร วิริยะสังวร ขันติสังวร ญาณสังวร มีอยู่ในตัวเรา
ต้องทำให้แข็งแรง เกิดติดต่อและต่อเนื่อง นำขึ้นมาให้เกิดในการ
ดำเนินชีวิตเรา และมีพลังขึ้นมาให้ได้

พระพุทธเจ้ามีวิธีกระตุ้นให้กลุ่มกุศลธรรมเหล่านี้ขึ้นมาแข็งแรงอยู่
เหนือกิเลสจนสามารถปิดกั้นไม่ให้ราคะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้นมา
มีบทบาทในชีวิตอีกต่อไป

ฝึกให้นามธรรมเหล่านี้
เกิดขึ้นในตนให้ได้
จริงๆ

ศรัทธา บริบูรณ์ที่โสดาปัตตียังคธรรม
วิริยะ บริบูรณ์ที่สัมมปปธาน ๔
สติ บริบูรณ์ที่สติปัฏฐาน ๔
สมาธิ บริบูรณ์ที่ฌานทั้ง ๔
ปัญญา บริบูรณ์ที่อริยสัจ ๔

ปัญญา ธรรมชาติที่รู้ชัด

ในสติปัฏฐาน ๔	เรียกว่าสัมปชัญญะ
ในสัมมปปธาน ๔	ไม่มีปัญญาโดยตรง แต่วิริยะเป็นตัวหนุนปัญญา
อิทธิบาท ๔	เรียกว่า วิมังสอิทธิบาท พันวิจยแยกแยะ
อินทรีย์ ๕	เรียกว่า ปัญญาอินทรีย์ ความเป็นใหญ่ในความรอบรู้
ผละ ๕	เรียกว่า ปัญญาผละ กำลังคือปัญญา
โพชฌงค์ ๗	เรียกว่า ธัมมวิจยยสัมโพชฌงค์ องค์แห่งการตรัสรู้คือปัญญา
อริยมรรคมีองค์ ๘	เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ

ปัญญายังมีชื่ออื่นอีก

ญาณสังวร เป็นปัญญา แต่ไปจัดอยู่ในกลุ่มศีล
ปัจจัยสันนิสสิตศีล เป็นปัญญาที่ไปวิจยแยกแยะ ที่อยู่อาศัย
เครื่องนุ่งห่ม ยา อาหาร
ญาณสังวรกินความกว้างกว่าปัจจัยสันนิสสิตศีล

กัมมัสสกตาสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาที่เข้าไปรู้วิจยแยกแยะ
เรื่องกรรมและผลของกรรม

ฉานสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาที่เข้าไปวิจยแยกแยะเพื่อจะให้จิตใจ
เข้าถึงความสงบ ตั้งแต่อุปจารสมาธิ อับปนาสมาธิทุกขั้นตอน

วิปัสสนาปัญญา กินความมากตั้งแต่ทิฏฐิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ
มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ญาณทัส
สนวิสุทธิ (โลกุตตรปัญญา)

ปัญญาเป็นได้ ๖ ฐาน (ยกเว้นสัมมปปธาน)

ปัญญา ๓ ประการ

๑. **กัมมัสสกตาปัญญา** หมายถึง ปัญญาที่รอบรู้เข้าใจในความเป็นไปของสัตว์ทั้งหลาย ว่าส่วนแต่เป็นไปด้วยอำนาจแห่งกรรม ไม่มีใครที่จะหลุดพ้นจากอำนาจกฎแห่งกรรมเลย
๒. **วิปัสสนาปัญญา** หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนา จนสามารถรู้เห็นสภาพของรูปนามตามความเป็นจริง โดยกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สามารถถ้อยถอนวิปลาสธรรม คือความเห็นที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงให้หมดไปได้
๓. **โลกุตตรปัญญา** หมายถึง ปัญญาที่สามารถรับรู้พระนิพพานเป็นอารมณ์ได้ พร้อมทั้งทำการประหารอนุสัยกิเลสให้สูญสิ้นไป ตามสมควรแก่กำลังของมรรคนั้น ๆ มี ๔ ระดับ คือ โสคาปัตติมรรคญาณ สกิทาคามีมรรคญาณ อนาคามีมรรคญาณ และอรหัตตมรรคญาณ

335

ญาณสังวร เป็นหนึ่งในสังวร ๕ เป็นศีล

เป็นปัญญาชำระพฤติกรรม ทำกายกรรม วาจกรรม และการดำเนินชีวิตให้สะอาดบริสุทธิ์หมดจด

ถ้าไม่มีปัญญาชำระความเห็น ให้บริสุทธิ์แล้ว ศีลเหล่านั้นก็จะเป็นสีลัพพตพาหนะ เป็นไปกับตัณหาและทิฏฐิ จึงต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวชำระ ทำให้ตัณหาและทิฏฐิไม่ให้อาศัยความคิด ในการกำกับพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต

มนุษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หากแปลกแยกกับสิ่งแวดล้อมหรือเพื่อนมนุษย์แปลว่าศีลไม่เกิด ถ้าแปลกแยกกับกิจกรรมของชีวิตแปลว่าศีลไม่เกิด เรื่องศีลจึงเป็นเรื่องการดำเนินชีวิต ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต

ศีลเป็นตัวขยายโอกาส นำโอกาสให้มนุษย์พัฒนาถึงขีดสูงสุดได้

ไม่มีวิริยะสังวร

หตหุท้อแท้

ไม่มีขันติสังวร

อดทนต่อความร้อนเย็น ทนต่อความเจ็บป่วยไม่ได้ ทนต่อคำตำหนิหรือคำชมไม่ได้ มีอาการรบกวน

ไม่มีสติสังวร

เห็นอะไรก็กำหนดบ้าง ชัดเคืองบ้าง ลุ่มหลงบ้าง

ไม่มีปาติโมกข์
สังวรศีล

ไม่เชื่อมั่นว่าตนเองจะสามารถดำเนินชีวิตที่ตั้งงามได้ รักษากายวาจาให้ตั้งงามได้

ไม่มีญาณสังวร

ขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องของทุกกรณี

ศีลเป็นตัวเปิด โอกาส ขยายโอกาสในการดำเนินชีวิต
คำว่าวินัย นำไปให้เข้าสู่ความวิเศษ หรือเป็นตัวขยายโอกาส
ทำให้มนุษย์คนหนึ่งจาก อันธพาลปุถุชน เป็นกัลยาณปุถุชน
จากกัลยาณปุถุชนเข้าสู่ความเป็นพระโสดาบัน
จากพระโสดาบัน เข้าสู่ความเป็นพระสกทาคามี
จากพระสกทาคามี เข้าสู่ความเป็นพระอนาคามี
จากพระอนาคามี เข้าสู่ความเป็นพระอรหันต์

ตถาคตโพธิสัทธา

กัมมสัทธา

วิปากสัทธา

กัมมัสสกตาสัทธา

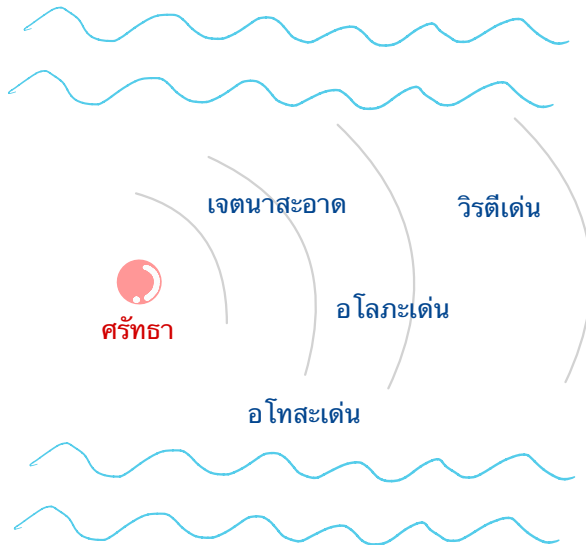

ในที่นั้นมีปัญญากำกับไม่ให้หลงทาง ไม่ให้หลุดออกนอกทางด้วย เป็นเรื่องเดียวกัน

ศรัทธาบริบูรณ์ใน โสตาปัตติยงค์ธรรม ไม่หวั่นไหวไม่สะทกสะท้าน

เมื่อมีศรัทธา จิตจะ
ผ่องใส

ประดุจจุ่มแก้วมณีลงในน้ำ ทำให้น้ำใสสะอาด

กิจของปัญญา

ปัญญา ดุจนั่งแมนธนูที่ยิงตรงเป้า

ปัญญา ส่องอารมณ์ให้สว่างเจิดจ้า เหมือนจุดดวงประทีปให้สว่าง

อาการปรากฏของปัญญา

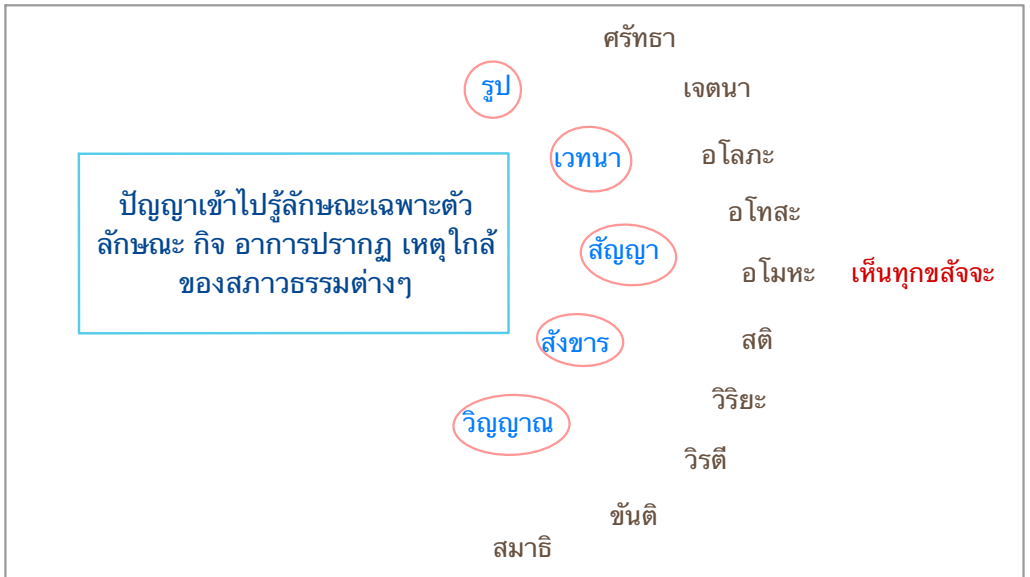
สภาวะธรรมที่ไม่หลงต่ออารมณ์ได้อารมณ์หนึ่ง ชาญฉลาด เจาะทะลุ ทะลวง ในเรื่องนั้น ในอารมณ์นั้น สถานการณ์นั้นได้ทันที

ผลคือสภาพความปราศจากความหลง

ปัญญาจะไม่เห็นเป็นสัตว์บุคคล หลง ชาย ไม่ติด ในบัญญัติ

ปัญญาจะเข้าไปเจาะเห็นความจริงของสภาวะธรรมที่เป็นเนื้อแท้ของ บัญญัตินั้น

เช่นผมเป็นบัญญัติ ปัญญาจะเข้าไปเจาะเห็นเนื้อแท้ของ สภาวะธรรมเหล่านั้นคือเห็นด้วยความเป็น ดิน น้ำ ไฟ ลม สภาวะของแข็งอ่อน หนักเบา หยาบละเอียด เย็นร้อน หย่อนตึง ไหลเกาะกุม เห็นกายเป็นกายจริงๆ

ปัญญาบริบูรณ์ในอริยสัจ

ปัจจัยปรีคหญาณ

ญาณปัญญา นอกจากไปเห็นวิเสสลักษณะแล้ว ยังไปเห็นเหตุเกิดของสภาวะธรรมนั้นด้วย เห็นเหตุเกิดผลเกิด เห็นเหตุดับผลดับ

มัคคามัคคญาณทัสสน
วิสุทธิ

ปัญญารู้ว่าเป็นทางหรือไม่ใช่ทาง รู้ว่าเป็นมัชฌิมาปฏิบัติ หรือออกจากมัชฌิมาปฏิบัติ

ปัญญาที่เข้าไปเห็น
อริยสัจมีอะไรเป็นเหตุ
ใกล้

สมาธิ เป็นเหตุใกล้ของวิปัสสนาปัญญา

สมาธิ ภิกขเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตํ ปชานาติ
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ
เมื่อภิกษุผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง

สมาธิที่มาจากศีลที่อบรมดีแล้ว หรือการระลึกร้อนุสสติ
แล้วจิตตั้งมั่นเป็นปัจจัยต่อสมาธิในทุกขสัจจะได้

สมาธิที่เป็นเนกขัมมะ

จิตกุศลที่น้อมออกจากกาม มีอโลภะเด่น
เนกขัมมะสมาธิได้แก่ปฐมฌานเป็นต้น เนกขัมมะได้แก่
วิปัสสนาญาณด้วย

สติเป็นทุกขสัจจะ ปัญญาต้องเข้าไปรู้

สติเป็นหนึ่งในขั้นที่ ๕ เป็นสังขารขั้นที่
สติถูกอวิชชาความไม่รู้สร้างมา
สติในปัจจุบัน ถูก อวิชชา ตัณหา อุปาทาน สังขาร กรรมใน
อดีตสร้างมา

สติเป็นนามธรรม เป็นสังขารธรรม เกิดขึ้นลอยๆไม่ได้ ต้องเกิด
ร่วมกับเวทนาขั้นที่ สัญญาขั้นที่ สังขารขั้นที่ วิญญาณขั้นที่เป็น
กุศลจิต รวมรูปขั้นที่ กัมมัชรูป ล้วนเป็นผลผลิตของอวิชชา
ตัณหา อุปาทาน สังขาร และกรรม ในอดีต จึงเป็นทุกขสัจจะ

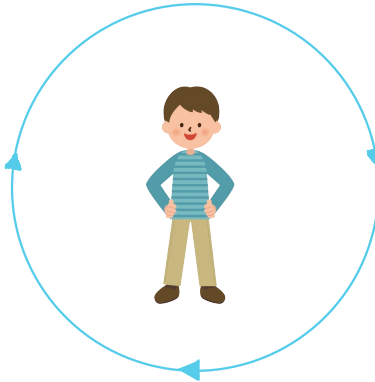
ไม่แปลกใจว่า สติแม้เป็นกุศล ก็ยังเป็นที่ตั้งของตัณหา
มานะ ทิฏฐิได้ เพราะเขาเป็นตัวสร้างมา
เข้าไปยึดว่า เรามีสติ สตินั้นเป็นเรา เราเป็นสติ สติอยู่ใน
เรา เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปัญญาที่เข้าไปรอบรู้สามัญลักษณะ วิเสสลักษณะ เป็นการ
รอบรู้ทุกข์ แล้วการไปรู้ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ คือรอบรู้ทุกข์
และสมุทัย

จุดหมายคือนิโรธ เป็นตัวดับสติ เพื่อหยุดการสืบต่อ

เวลาเราไปเห็นทุกๆ กระแสชีวิต เราจะเห็น ๒ สัจจะดำเนินเป็นไปอยู่

๑. ได้ทุกขสัจจะมา
๒. ดำเนินชีวิตด้วย
สมุทยสัจจะ

ดำเนินชีวิตด้วย
ความไม่รู้
ความอยาก
ความเห็นผิด

คนทั้งหลายกำลังเดินทางผิด
จุดหมายไม่ใช่ nirō
และไม่ได้เดินไปตามมรรค

สัตว์ทั้งหลายเป็นแบบนี้ หนึ่ง ในนั้นก็เป็นคน โกล้ซัดเรา หรือ
อาจเป็นตัวเราเองด้วย ที่กำลังเดินทางผิดอยู่

คำถาม บางทีเวลาที่สติระลึกแล้วเกิดความกำหนัด ชัดเคือง มัวเมา ลุ่มหลง

สติสามารถระลึกได้ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี
สติก็มีทั้งสัมมาสติ และ มิจจาสติ

สัมมาทิฐิ องค์กรธรรมได้แก่ ปัญญา
มิจจาทิฐิ องค์กรธรรมได้แก่ ทิฐิ

สัมมาสังกัปปะ องค์กรธรรมได้แก่ กุศลวิตก
มิจจาสังกัปปะ องค์กรธรรมได้แก่ วิตกที่นอกกุศล

มิจจาวาจา มิจจากัมมันตะ มิจจอาชีวะ เป็นกลุ่มอกุศลจิต
มิจจาวายามะ องค์กรธรรมได้แก่ ความเพียรที่นอกกุศล
มิจจาสมาธิ องค์กรธรรมได้แก่ เอกัคคตาที่นอกกุศล
มิจจาสติ องค์กรธรรมได้แก่กุศลทั้งหมดไม่มีองค์กรธรรมเฉพาะ

บางครั้งถ้าไประลึกด้วยอกุศล แล้วเราไปสำคัญว่าเป็นสติก็มี
ยิ่งระลึก ยิ่งเครียดยิ่งทุกข์
หรือมิจจาสติที่ระลึกในโลกะ ยิ่งระลึกแล้วยิ่งกำหนัด ยกตนชูตน
เปรียบเทียบตน โหยาหา อยากให้สิ่งที่ตนระลึกเป็นไปตามที่
ปรารถนา

สัมมาสติเวลาระลึกถึงกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตจะไม่เครียด
จะตั้งมั่น มีความเพียรหนุนว่าเราพลาดไป จะไม่ให้ทุจริตนี้เกิด ใน
กระแสชีวิตอีก สติก็ปิดบาป ระลึกแล้วเป็นบทเรียนข้อคิด
ปรับปรุงใหม่แก้ไขใหม่

หรืออีกประเด็นหนึ่งคือ ใหม่ๆเป็นกุศลแต่สติไม่แข็งแรง แล้วสติหลุด ปล่อยให้
ให้ตัณหา มานะ ทิฐิเข้ามาแทรกแทน